

Görkəmli ədəbiyyat

...Demək istədiyinin, düşüncəsinin sözü üstələyindən daim əzab çəkən Azad Mirzəcəzadənin bir məşhur deyimi vardı: "Deyə bildim?" Etiraf edirəm - deyə bilmədim! Dünyanın ən gizli, ən dərin sirlərini üzə çıxarmağa yarayan söz insan hislərinin qarşısında aciz qalır, boş-boşuna fırlanır, adıləşir. Cavanşir, mənəm əzizim, yəqin sənə olan sevgimi ona layiq olan sözlərlə ifadə edə bilmədiyimə görə suçumdan keçərsən. Axı insanlar pafosuz da bir-birini başa düşür, bir-birini duyurlar. Axı həqiqətən sözsüz də könüldən könülə yollar var! Biz az-az görüşsək də, sənə mənəvi ehtiyac duyduğuma görə ruhən həmişə sənənin yanında yam. Ümidvaram ki, sən də Bakının hansı isə bir küncündə sənəni sevən, sənənlə fəxr edən bir dostunun olduğunu hiss edirsən.

Qorxmaz QULİYEV
Professor

Cavanşir Yusiflinin "Filoloji fantaziya" kitabı "fantaziya" olsa da, spesifikdir: onun mütləqində gündəlik işlərdən yorulmuş beynin hər iki yarımkürəsi iştirak etməlidir. Çünki bu "fantaziya" "Ramiz Rövşən" mövzusunda: tükənməz bir mənbənin növbəti toxunuşundan "yükseklilik" şərait yaradılmalıdır. Çünki mütəxəssisin təxəyyülünün sərbəst uçuşu alqoritmi oxumağa adekvat münasibət diktə edir: asan, sərbəst, lakin sistemli.

Bir dəfə təkbətək söhbətdə Ramiz Rövşən bu sətirlərin müəllifinə etiraf etmişdi ki, poeziya haqqında "dərin fikirlər"dən sonra bir müddət obsesif günahkarlıq hissindən qurtula bilmir. Kimin qarşısında? Şair bunu izah etmədi, amma mənə elə gəlir ki, mən onu başa düşdüm...

Və Cavanşir Yusiflinin "filoloji fantaziya" oxuyanda mən də anladım ki, Şairə dərin və incə (!) məhəbbət olmadan onun Sözü toxunmaq olmaz: barmaqlarında ancaq toz-torpaq qalacaq!.. "Yenə də Söz qalır. yepyeni!"

Vaqif İBRAHİMOĞLU
Rejissor

Cavanşir Yusifli tədqiqat boyu bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə olan və daxilən bir-birini şərtləndirən müxtəlif metod və üsullara müraciət edir, Azərbaycan komediyasının janr poetikasını dərinləndirən araşdırmaq üçün onların təqdim etdiyi imkanlardan istifadə edir. Bir cəhəti xüsusi olaraq qeyd etmək lazımdır ki, tədqiqatçı janr poetikasına həsr etdiyi işində ənənəvi kateqoriyalarla yanaşı müasir nəzəri fikrin qabaqcıl nümayəndələrinin dünya filologiyasında özünə layiqli yer tutmuş tədqiqatlarına üz tutmuş, yeri gələndə bu fikirlərlə mübahisə etmiş, ancaq bütün hallarda əsas diqqətini Azərbaycan komediyasında, onun janr sferalarında aparıcı mövqe tutan cəhətlərə, Azərbaycan komediyasının daxili aləminə yetirmişdir.

Bakir NƏBİYEV
Akademik

Cavanşir Yusifli Azərbaycan ədəbi tənqidinin, ümumən ədəbiyyatşünaslığının o görkəmli nümayəndələrindəndir ki, bədii sözə (mətnə!) bir-biri ilə sıx bağlı olan (eyni zamanda bir-birindən müxtəlif parametrlərlə fərqlənən) üç səviyyədə kifayət qədər analitik təhlil verməyin uğurlu nümunələrini az qala hər məqaləsində nümayiş et-

dirir: 1) müəllif səviyyəsində, 2) müəllifin mənsub olduğu milli ədəbiyyat səviyyəsində, 3) və hər bir milli ədəbiyyatın mənsub olduğu dünya ədəbiyyatı (ümumən ədəbiyyat!) səviyyəsində.

Nizami CƏFƏROV
Akademik

Füzulinin məşhur: "Söz candır, əgər bilsənsə insan; sözdür ki, deyirlər özgədir can" - misralarına bizim, necə deyirlər, köhnə ədiblər də diqqətsiz qalmayıblar, müasir, ələlxüsus gənc ədəbiyyatşünas və tənqidçilər də onun ətrafında yetərcə mülahizələr söyləyiblər. Amma qərībədir, həmin beytin kosmoqonik və mistik mənalarnı bir kənara qoyub sırf filoloji anlamına söykənsək belə, real praktikada, gerçək ədəbi tənqid və təhlildə onun bir qayda olaraq, unudulduğu şahidi olur: sözün şərhindən, ovsunundan, bol-bol dəm vuranlar çox zaman bədii əsərin "cismindən", əski terminologiya ilə desək, "ləfz"indən, "surət"indən, danışıqlar, "məna" ("məni") isə bu ətrafda gezişmələrin içində itib-batır, əl dəyməmiş qalır. Amma nə yaxşı ki, istisnalar da var: Cavanşir Yusiflinin bu kitabda toplanmış yazıları kimi! Bu yazıları mən "tənqid" in nümunələri kimi oxudum; diqqət yetirsəniz, burada əsas etibarilə mövzu, məzmun, ideya, süjet anlayışlarında deyil, söz, işarə, məna kateqoriyalarından çıxış edildiyini aydınca görürsünüz. Elə bunun sayəsində Cavanşir həmin yazılarda ilk növbədə özünü ifadə edir (hətta mən deyərdim ara-sıra çap etdirdiyi şeirlərindən daha yaxşı ifadə edir), özü demiş, öz dilini yaratmağa çalışır ki, haqqında yazdığı əsərlərlə söhbəti tutsun. Buna görədir ki, o istər klassiklərlə (Axundov, Mirzə Cəlil), istər müasirlərlə (Əli Kərim, Vaqif Bayatlı), istər ənənəvi, istərsə də milli yazıçılarla (Folkner, Sabir Əhmədli) öz dilində danışa bilir. Cavanşirin yazılarında bədii yaradıcılığın Füzuli anlamına sadıqlıq, qərībə bir inadkarlıqla məna və mətləbin ardınca qoşmaq, sözün canını tutmaq və demək ehtirası vardır. Bu sahədə uğurları kifayət qədər olsa da, o, bədii mətnin ələ və dilə gəlməyən məqamlarını yaxşı bilir və bu da onun dönə-dönə ədəbiyyatın mahiyyəti, bədii mətnin yaranması və fəaliyyətinin qanunauyğunluqları barədə nəzəri mülahizələr yürütməsinə səbəb olur. Beləliklə, əgər biz igər sahələrdə olduğu kimi, ədəbi-nəzəri fikir sahəsində də sivil dünyaya inteqrasiya olunmaq istəyirik-sə, deyə bilərəm ki, Cavanşir yazıları "beynəlxalq standartlar" səviyyəsindədir. Bu yazılarda klassik Şərq ədəbi tənqidinin ("nəğdi-ədəbi" adlanan elmin) ənənələri ilə çağdaş Avropa ədəbiyyatşünaslığının metodları a həngdar şəkildə çulğışmışdır. İkinci bir cəhət həmin yazılarda elmiliklə bədiiyin uğurlu sintezidir. Bizdə elmi və bədii tənqiddə differensiyaya uğraması, bir-birinə qarışması adətən kədərli nəticələr və bəhrələr verir. Cavanşirin yaradıcılığında isə bu tənqiddəki tiplərinin qarışması deyil, üzvi vəhdətini özünü göstərdiyindən, nəticədə səmərəli və yenidir. Beləcə, C.Yusifli "yeni tənqid" barədə hay-küylərə ədəbi tənqiddin zərurəti və vəzifələri barədə diskussiyalara qoşulmadan onun gerçək nümunələrini yaradır, eyni zamanda ədəbi mühitdə gedən predmetsiz çəkişmələri, süni şəkildə proses yaratmaq cəhdlərini, cərəyançılıq azarını ürək ağrısı ilə izləyir. O, bu çəkişmələrin içində olmasa da, özü demiş, mühit içindədir. Və mühitə yazıları, tərçü-

